

مقالات تقی زاده

جلد شانزدهم

سرمقاله‌های کاوه

۱۹۱۲-۱۹۲۲ میلادی

زیر نظر

ایرج افشار

با یاری

میلاد عظیمی

سرشناسه	تقی‌زاده، حسن ۱۳۴۸-۱۳۵۷
عنوان و نام پدیدآور	مقالات تقی‌زاده / زیر نظر ایرج افشار.
مشخصات نشر	تهران: توس ۱۳۹۳
مشخصات ظاهری	۲۲ ج.: مصور، عکس.
فروست	انتشارات توس: ۶۶۹، ۶۶۷، ۶۳۹، ۶۵۲، ۶۵۵، ۶۶۹
شابک	دوره: ۵-۶۶۹-۳۱۵-۹۷۸-۹۶۴-۹۷۸ شابک جلد ۲۲: ۸-۶۶۸-۳۱۵-۹۶۴-۹۷۸
وضعیت فهرست‌نویسی: فیا	
یادداشت	ج ۱۶ (چاپ اول: ۱۳۹۴) (فیا)
یادداشت	کتابنامه
مندرجات	جلد ۱۶، سرمقاله‌های کاوه ۱۹۲۲-۱۹۱۶ میلادی
موضوع	مقاله‌های فارسی - قرن ۱۴
شناسه افزوده	افشار، ایرج ۱۳۸۹-۱۳۰۴
شناسه افزوده	آذری شهرضایی، رضا، ۱۳۴۲-، گردآورنده
شناسه افزوده	نوری، مصطفی، ۱۳۵۸-، گردآورنده
شناسه افزوده	عظیمی، میلاد، ۱۳۵۷-، گردآورنده
رده‌بندی کنگره	۱۳۸۶ م ۷۹۹۴ ق PIRV/۷۹۹۴
رده‌بندی دیویی	۸۵۴/۶
شماره کتابشناسی ملی	۱۵۹۵۶-۸۴۶

مقالات تقی‌زاده (جلد شانزدهم)

سرمقاله‌های کاوه (۱۹۲۲-۱۹۱۶ میلادی)

سید حسن تقی‌زاده

زیر نظر ایرج افشار

با یاری میلاد عظیمی

چاپ اول ۱۳۹۴

صفحه‌آرایی (توس): ندا جبار

شمارگان: ۲۲۰۰ نسخه

چاپ: حیدری

ISBN 978-964-315-688-8

۹۷۸-۹۶۴-۳۱۵-۶۶۸-۸

شابک جلد شانزدهم:

ISBN 978-964-315-669-5

۹۷۸-۹۶۴-۳۱۵-۶۶۹-۵

شابک دوره ۲۲ جلدی:

کلیه حقوق چاپ و انتشار این اثر - به هر صورت - محفوظ و مخصوص انتشارات توس است.

دفتر مرکزی: تهران، خیابان انقلاب، خیابان دانشگاه، بن‌بست پورجوادی، شماره ۵ - تلفن: ۶۶۴۹۱۴۴۵

مرکز فروش: خیابان انقلاب، خیابان دانشگاه، پلاک ۱۷۸ - تلفن: ۶۶۴۶۱۰۰۷

نشانی اینترنتی: www.toospub.com پست الکترونیک: info@toospub.com

۳۰۰۰ تومان

فهرست مندرجات

۱۰	یادداشت باش
۱۱	یادداشت ایرج افشار
۱۴	چند کلمه
۱۵	بخش اول: دوره سیاسی و جنگی
۱۷	آغاز (شماره اول)
۲۳	روزهای تاریخی ایران (شماره دوم)
۲۹	کرمانشاه و طهران (شماره سوم)
۳۵	قوای جنگی ایران (شماره چهارم)
۴۱	ارتداد (شماره نهم)
۴۵	فرج بعد از شدت (شماره دهم)
۵۷	حالت ایران از نقطه نظر یک بی طرف (شماره یازدهم)
۵۹	اتحاد منافع ایران و عثمانی (شماره دوازدهم)
۶۷	باز اتمام حجت (شماره بیستم)
۷۱	اجتماع استوکهولم (شماره بیست و دوم)
۷۵	دادخواهی ملت ایران (دنیاله یادداشت پیشین)
۸۵	مزده حیات یا تخلیه ایران از قشون خارجی (شماره بیست و چهارم)
۹۳	اعتراض ملیون ایران (شماره بیست و چهارم)
۹۵	انگلیس ها و جنوب ایران (شماره بیست و پنجم)
۱۰۳	اظهارات رسمی درباره ایران (شماره بیست و پنجم)
۱۱۱	باطن انگلیس (شماره بیست و ششم)

۱۱۳	استمهال در افساط قروض ایران (شماره سی و یکم)
۱۵۱	حُکم از روی تجربه (شماره سی و سوم)
۱۶۱	بخش دوم (دوره جدید): دوره ادبی - اجتماعی

□ سال اول

۱۶۳	دوره جدید (شماره اول)
۱۶۷	دورنمای ایران (مطالعه جراید) (شماره دوم)
۱۷۱	ملاحظات (مطالعه جراید) (شماره سوم)
۱۷۵	ملاحظات (شماره چهارم و پنجم)
۱۷۵	- اعلان در ایران
۱۷۷	- آذربایجان و قفقاز
۱۸۱	ملاحظات (شماره ششم)
۱۸۱	- این ایرانی‌ها چه آدم‌های غریبی هستند
۱۸۴	- فواید مهارت در یک فن
۱۸۷	استمداد (شماره هفتم)
۱۸۹	نکات و ملاحظات (شماره هفتم)
۱۸۹	- افلاس مسرف و شکست مغرور
۱۹۵	نکات و ملاحظات (شماره هشتم)
۱۹۵	- بلای عوام و عقل خام
۱۹۷	- سیاست عوام
۱۹۸	- اسم‌گذاری تازه به ولایت قدیمه
۱۹۹	- حکومت نظامی
۲۰۰	- روضه‌خوان‌ها و مدرسه دختران
۲۰۱	ملاحظات و خیالات (شماره نهم)
۲۰۱	میزان‌المعرفه اجتماعی
۲۰۳	- داریوش در مونت کارلو
۲۰۵	- ایران مشروطه و عهد ناصر خسرو

۲۰۹	ملاحظات و خیالات (شماره دهم)
۲۰۹	- راستی و کجی پالان
۲۱۱	- گریه بر هر درد بی درمان خطاست
۲۱۴	- محتسب و آژان
۲۱۷	نکات و ملاحظات (شماره یازدهم)
۲۱۷	- بزرگ‌ترین بدبختی ایران
۲۲۱	- آفت تخم
۲۲۵	فلج شیقی (شماره دوازدهم)
۲۲۵	- پستی حالت اجتماعی زنان

□ سال دوم

۲۲۹	دیباچه سال دوم کاوه (دوره جدید) (شماره اول)
۲۳۹	نکات و ملاحظات (شماره دوم)
۲۳۹	- زهر شدن تریاق
۲۴۳	- قدم تاریخ ایران وعده قشون کربلا
۲۴۷	نکات و ملاحظات (شماره سوم)
۲۴۷	- فلانی خیلی دیپلمات شده
۲۴۹	- سیر موج علم
۲۵۰	- علم و سیاست ضد هم
۲۵۱	نکات و ملاحظات (شماره چهارم)
۲۵۱	- مدرسه ورامین و مجلس ملی ایران
۲۵۶	- عجله زیاد مانع سرعت سیر است
۲۵۸	- اتلاف سعی و عمل
۲۶۰	- راه علاج
۲۶۲	- تعلیم عمومی یا تعلیم عالی؟
۲۶۲	- فرقه تعلیم یا ستاره امید
۲۶۳	- دستور معین و نتیجه
۲۶۷	جراید فارسی (شماره چهارم)

۲۷۱	نکات و ملاحظات (شماره پنجم).....
۲۷۱	- سیاست خارجی و هوس عمومی.....
۲۷۴	- مخارج نشر تعلیم.....
۲۷۹	خیالات (شماره ششم).....
۲۷۹	- اسرار تمدن.....
۲۸۳	- محفل ورزش در شیراز.....
۲۸۴	- ورزش در ایران قدیم.....
۲۸۵	- دلیلتیر به جای آوستا.....
۲۸۷	نکات و ملاحظات، جزئیات و کلیات (شماره هفتم).....
۲۸۷	- تلگراف به جای پست.....
۲۸۹	- سیاست داخلی و سیاست بین المللی.....
۲۹۰	- سال مار و ماه عقرب.....
۲۹۲	- تیاتر و چاه دجال.....
۲۹۷	نکات و ملاحظات (شماره هشتم).....
۲۹۷	- محله شاه آباد طهران و کهگیلویه و بویراحیه.....
۳۰۰	انعکاس بازی طهران در ولایات.....
۳۰۲	- علاج حقیقی.....
۳۰۷	- تأثیر اصلاحات در وحدت ملی.....
۳۰۹	نکات و ملاحظات (بی قیدان و سیاست چیان) (شماره نهم).....
۳۰۹	- راعی و رعیت.....
۳۱۲	- انهماک در سیاست.....
۳۱۳	- مشروطیت و استبداد.....
۳۱۸	- افراط و تفریط.....
۳۲۱	- اتحاد یا استهلاک.....
۳۲۲	- عشق و انقلاب آن به دشمنی.....
۳۲۷	خیالات گوناگون (شماره دهم).....
۳۲۷	- بینش هندی و بینش یونانی.....
۳۲۹	- هندوستان و تمدن آن.....

۳۳۰	- تمدن ایران
۳۳۲	- کتب یونانی در زبان فارسی
۳۳۲	- مولدین ثروت و مستهلکین آن
۳۳۷	- نکات و ملاحظات (یک بام و دو هوا) (شماره یازدهم)
۳۳۷	- کجا سلب قدرت بر ظلم، مظلومیت شمرده می شود؟
۳۴۱	- روزنامه شرعی
۳۴۳	- انصاف در پیری
۳۴۵	- کلمه حق و مقصود باطل - کجا مجاهدین حق آلت غرض فاسد می شوند
۳۵۱	- اصلاحات اساسی و اصلاحات فوری (شماره دوازدهم)
۳۵۱	- سر رشته یادآور و تسلسل
۳۵۳	- واجبات اولیه
۳۵۳	- اصول عقاید سیاسی
۳۶۳	- نکات و ملاحظات (شماره دوازدهم)
۳۶۴	- گرمی بازار سیاست خارجی
۳۶۸	- امنیت در ممالک محروسه
۳۷۱	- فخر به اصلاحات منفی
۳۷۲	- توضیح
۳۷۵	- تعطیل موقتی کاوه (ورقه فوق العاده)
۳۷۹	- خطر استقلال سیاسی یا خطر انقراض ملی و نژادی؟ (ورقه فوق العاده)
۳۸۱	- فساد مرکز، انعکاس آن در ولایات
۳۸۷	- ملاحظات راجع به کاوه برای مشترکین و وکلا

□ نمایه

۳۸۹	۱- فهرست اشخاص
۳۹۴	۲- مکان ها و نسبت ها و فرقه ها
۳۹۸	۳- کتاب ها و روزنامه ها
۳۹۹	۴- فهرست موضوعی

یادداشت ناشر

امروز که این مجموعه انتشار می‌یابد سالهاست که تقی‌زاده درگذشته و از تاریخ نگارش این اثر نیز چندین دهه گذشته است. تقی‌زاده محصول یک دوره تاریخی به علاوه شخصیتی است که از وی در یک دوره طولانی همراه با تحول و تطور در محیط و در اندیشه‌های وی پدید آمده است. در این تغییر و تحول آن هم در یک دوره طولانی گاه مطالبی ابراز می‌شود که نه تنها برای مخاطبان در ادوار مختلف بلکه گاه برای خود نویسنده نیز از زمان تا زمان دیگر سبب شگفتی و حتی تردید می‌شود. این روال در نوشته‌های سیاسی و اجتماعی بیش از حوزه‌های فکری دقیق و علمی‌تر است. قاعده مزبور در نوشته‌هایی که مطالعه می‌فرمایید نیز وجود دارد و طبیعی است که در برخی از موارد وضعیت حساس‌تری نیز به چشم می‌خورد. بدین ترتیب نباید تصور کرد آنچه ابراز شده همگی درست و منطبق با واقع است بلکه اغلب باید مبنا را بر این گذاشت که این اثر نما و نمودی است از آنچه در اذهان اشخاصی چون تقی‌زاده یا چهره‌های دیگر از مشاهداتشان و تجربیات آنان می‌گذشته است. تقی‌زاده محصول جریان مشروطه‌خواهی با تمام ویژگی‌های مثبت و منفی آن است و جز در آن کادر نباید از وی انتظار داشت. این حق طبیعی جامعه امروز و نسل حاضر است که با آثار و افکار آنان، درست یا غلط، آشنا شود و بداند که بر سر تاریخ تفکر در کشور ما چه رفته است. بنابراین و با تأکید باید ابراز کنیم که نشر این آثار به معنای موافقت با محتوای آنها نیست بلکه از سر یک وظیفه فرهنگی و میهنی است که دوست داریم اندیشه‌های موجود در بستر تاریخ با ارزش ایران را در اختیار دوستداران و علاقه‌مندان قرار دهیم.

یادداشت

این جلد از مقالات تقی زاده اختصاص دارد به سرمقاله‌های روزنامه کاوه که تقی زاده به عنوان مسئول کمیته ملیون ایرانی در برلین (سه سال نخست آن) و سپس به عنوان مدیر و گرداننده کاوه به استقلال (دو سال بعدی) در آن نشریه می نوشت. سنخ اندیشه و اسلوب نگارشی که در این مقالات دیده می شود، مآگر و گویای قلم اوست که درباره ایران دوران جنگ جهانی اول نوشته است.

درین مجموعه چهل و پنج نوشته در سه بخش درج شده است. آنچه از صفحه هفتم تا یکصد و شصت می خوانید از آن سال های ۱۹۱۶ تا ۱۹۱۸ است که روس و انگلیس ایران را زیر نفوذ سیاسی و حتی اشغال نظامی خود داشتند و مانع از آن می بودند که آلمان دارای نفوذ بشود. به همین مناسبت غالب نوشته های این دوره سیاسی و خاص مبارزه با روس و انگلیس است و طبعاً به طرفداری از سیاست دولت آلمان اختصاص دارد و آلمانها مخارج آن نشریه را می داده اند. لذا این بخش «سیاسی و جنگی» عنوان گرفت و طبعاً اغلب مقاله ها دارای جنبه حماسی و تبلیغی است و مطالب و عبارات متناسب است با آنچه در جنگ می باید عرضه شود. ولی ضمناً لایه لای آنها اشاراتی هم به جریان ها و نکته های تاریخی مربوط به خودمان دیده می شود. تقی زاده در غالب این نوشته ها صحنه مجلس اول و دوم و علاقه مندی مردم به نهضت مشروطه را پیش رو می داشته است. درین بخش مقاله استمهال در اقساط قروض ایران نمونه ای است از آنچه اکنون بیشتر جنبه تاریخی دارد.

در بخش دیگر که «دوره ادبی و اجتماعی» نام گرفته اغلب مقالات دارای عنوان «ملاحظات» یا «نکات و ملاحظات» و «خیالات» است. ولی در هریک از آنها مطالب مختلفی مندرج است که باز ارتباط دارد به مسائل سیاسی داخلی و مباحث عمومی و اجتماعی. با نگاهی به فهرست مندرجات تفصیلی آنها نوع نوشته‌ها بهتر مشخص می‌شود. درین قسمت بیشتر انتقاد از اوضاع اجتماعی وطن به چشم می‌خورد، یا پیشنهادها و نکته‌هایی است که جنبه اصلاحی و ضروری ملی دارد مانند آنچه دربارهٔ تعلیم عمومی و جوب داشته است (صفحات ۲۲۲، ۲۴۶، ۲۶۲، ۳۲۷، ۳۶۰، ۳۶۱ و جز اینها) یا مواردی مشخص که طی هفده ماده برای اصلاح امور اساسی لازم می‌دانسته است و از تعلیم عمومی آغاز می‌شود و به احیای سنن و رسوم مستحسنه قدیمه ملی ایران پایان می‌گیرد (ص ۲۱۷-۲۱۸). او آنها را «ضروریات اساسیه زندگی ملی» دانسته و گفته است: «مردم ایران اگر همت و شوق کار برای خوشبختی دنیوی و نجات ملی خود داشته باشند می‌توانند بدون چسبیدن به گریبان هیئت وزرا و مجلس ملی در آنها کار کنند و از ضروریات اساسیه زندگی ملی بوده و صدمرتبه از امور سیاسی معروف اهمیتشان بیشتر است.» پس از آن شش مورد دیگر (تخته قاپوی ایلات - برانداختن قطاع‌الطریق - آزادی و مساوات سیاسی (دموکراسی) - ایجاد و اجرای مجازات - جنگ برضد مفتخواران - تقویت حکومت) را نیز لازم می‌دانسته است. (ص ۲۱۸)

او این مطالب را یک سال پس از آن نوشته است که در سرمقاله دوره جدید (ص ۱۶۵) گفته بود «امروز چیزی که به حد اعلی برای ایران لازم است و همه وطن‌دوستان ایران با تمام قوی و تحت‌اللفظ باید در راه آن بکوشند و آن را بر همه چیز مقدم دارند سه چیز است... نخست قبول و ترویج تمدن اروپا بلاشرط و قید و تسلیم مطلق شدن به اروپا... الخ. دوم اهتمام بلیغ در حفظ زبان و ادبیات فارسی و ترقی و توسعه و تعمیم آن. سوم نشر علوم فرنگ و اقبال عمومی به تأسیس مدارس و تعمیم تعلیم... الخ.» و بالاخره در همین مقاله این عبارت معروف را نوشت: «ایران باید ظاهراً و باطناً، جسماً و روحاً فرنگی مآب شود و بس.» که سی سال بعد خود گفت در آن نوشته افراط شده است. در پایان همین مقاله یادآور می‌شود که:

«به عقیده نگارنده شاید بزرگترین و مؤثرترین کل خدماتی که در این راه توان کرد نشر ترجمه‌های یک سلسله از کتب مهمه اروپاست به زبان فارسی سهل و آسان در ایران.»
برای آن که بتوان برنوع تفکرات و مباحث مورد نظر تقی‌زاده به آسانی دست یافت

فهرستی از اصطلاحات مدنی و سیاسی (از جمله ذیل کلمه «ملی» تعداد چهل و چند ترکیب مرتبط به آن دیده می‌شود) که در مقالات او مندرج است در پایان آورده شد تا مشخص باشد که چه نوع موضوعی مورد توجه او می‌بوده است: خواه سیاسی، خواه اجتماعی و خواه فرهنگی.

در نقل مقالات از آوردن نوشته‌های مستقلی که جنبه خبری داشت خودداری شد. ضبط اعلام و کلمات خارجی به همان املایی است که مرسوم کاوه بوده است، مانند همالیا - هولاند - استوکهولم - بریطانی و نظایر آنها. این تذکر لازم بود تا تصور نشود که غلط چاپخانه‌ای است.

محمد قزوینی، همکار تقی‌زاده در نگارش مقالات کاوه، بعدها ضمن نامه‌ای مورخ ۲ نوامبر ۱۹۳۴ از پاریس در مورد فهرست نداشتن مجله کاوه و مخصوصاً نداشتن نمره مسلسل عام در صفحات ایراد کرد و آن را به واسطه «عدم تجربه عملی سرکار و همه ماها در خصوص امور مادی و صوری مجله‌نگاری که همه‌مان تازه کار بودیم» یاد کرد (نامه‌های پاریس، ص ۲۱۸). به همین ملاحظه در تجدید چاپ کاوه فهرست مندرجات تهیه و شماره‌گذاری ردیف برای همه شماره‌های مجله انجام شد.

ایرج افشار

تهران - پنجم آذرماه ۱۳۸۵